

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 2.

ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.171>

УДК 316.334:502.131

Д. Г. Віжуткін,

аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9868-5106>

ДЕКОМПОЗИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ УРБАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЬКИХ СПІЛЬНОТ

D. Vizhutkin,

Postgraduate student, Kyiv National University of Technologies and Design

DECOMPOSITION ANALYSIS OF THE CONSEQUENCES OF URBANIZATION IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF URBAN COMMUNITIES

У статті представлено декомпозиційний аналіз наслідків урбанізації в умовах трансформації міських спільнот. Досліджено ключові аспекти урбанізаційних процесів, зокрема соціальні, економічні та просторові зміни, які впливають на структуру та динаміку розвитку міських середовищ. Обґрунтовано, що урбанізація спричиняє глибокі зміни у формах взаємодії мешканців, характері соціальної інтеграції та адаптаційних механізмах.

Запропоновано концептуальні підходи до подальшого аналізу трансформаційних процесів в урбанізованих спільнотах. Урбанізація як глобальний процес відіграє ключову роль у трансформації соціального простору, економічної структури та культурної динаміки сучасних суспільств. Зростання чисельності міського населення, концентрація ресурсів і активізація просторових змін формують нові виклики для функціонування та розвитку міських спільнот. У цьому контексті важливо не лише фіксувати наслідки урбанізації, а й досліджувати їхню внутрішню структуру, взаємозв'язки та механізми впливу на різні компоненти міського середовища.

Сучасні міста дедалі частіше виступають просторами соціальної напруги, де переплітаються процеси модернізації, маргіналізації, ідентифікації та адаптації. Трансформація міських спільнот супроводжується зміною моделей взаємодії, способів організації побуту та колективних практик, що потребує комплексного наукового аналізу. Декомпозиційний підхід дозволяє диференційовано оцінити вплив окремих факторів урбанізації — соціальних, економічних, просторових — та виявити приховані механізми змін.

The article substantiates the theoretical and methodological foundations of a decomposition analysis of the consequences of urbanization in the context of the transformation of urban communities. Urbanization is interpreted as a multidimensional and nonlinear process that simultaneously affects social structure, economic organization, spatial development, and ecological balance. The study identifies and systematizes the key structural components of urbanization and examines their differentiated impact on demographic dynamics, labor market transformation, income distribution, social mobility, infrastructure development, and environmental sustainability.

Particular attention is paid to the social dimension of urban change, including migration flows, shifts in age structure, growing inequality, spatial

segregation, and transformations of collective identity and everyday practices. The economic consequences of urbanization are analyzed through changes in sectoral employment patterns, the concentration of capital and innovation activity, the expansion of service economies, and increasing infrastructure and energy demands. The environmental component is considered in terms of resource depletion, pollution, ecosystem fragmentation, and climate-related risks.

The decomposition approach is presented as an analytical tool that enables the identification of causal relationships between structural elements of urbanization and the assessment of their short- and long-term effects. Its advantages—complexity, flexibility, prognostic potential, and scalability—are evaluated alongside methodological limitations related to data availability, integration, and interpretation. The paper proposes a structured analytical model that integrates social, economic, and ecological aspects and allows for scenario forecasting and evidence-based urban policy design.

The results demonstrate that decomposition analysis enhances the understanding of hidden mechanisms of urban transformation and provides a conceptual basis for developing balanced strategies aimed at strengthening the resilience, inclusiveness, and sustainable development of urban communities.

Ключові слова: *урбанізація; міські спільноти; трансформація; декомпозиційний аналіз; урбаністичні процеси.*

Keywords: *urbanization; urban communities; transformation; decomposition analysis; urban processes.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Урбанізація є одним із визначальних процесів сучасної соціально-економічної динаміки, що суттєво впливає на просторову організацію суспільства, структуру зайнятості, рівень добробуту населення та соціальну інтеграцію. Стрімке зростання міського населення супроводжується складними трансформаціями міських спільнот,

що виявляються у зміні моделей поведінки, систем цінностей, способів комунікації та ідентичності. У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність комплексного аналізу наслідків урбанізації з урахуванням багатовимірною характеру цих процесів.

Традиційні підходи до вивчення урбанізації часто не дозволяють охопити всю глибину та складність змін, які відбуваються у міському середовищі. Відтак постає потреба у використанні методологічних інструментів, здатних розкласти цей процес на структурні компоненти та виявити специфіку впливу кожного з них. У цьому контексті доцільним є застосування декомпозиційного підходу, який відкриває можливість для більш детального вивчення урбанізаційних наслідків у системному й міждисциплінарному вимірі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика урбанізації досліджується у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед фундаментальних підходів до осмислення урбаністичних процесів варто відзначити роботи С. Саскії (Saskia Sassen), Е. Глізана, М. Кастельса, які акцентують увагу на глобалізації, мережевій природі міст та соціальних трансформаціях. У вітчизняному науковому просторі урбаністичні аспекти аналізуються у працях В. Воротиліна, С. Максименка, О. Степаненка, де увага зосереджена на соціальних змінах у міському середовищі та адаптаційних механізмах спільнот.

Разом з тим, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, у науковій літературі недостатньо опрацьованим залишається питання структурного аналізу наслідків урбанізації з позицій декомпозиційного підходу. Актуальним є також вивчення взаємозв'язку між різними рівнями трансформації міських спільнот — від індивідуальних поведінкових практик до колективних форм соціальної взаємодії. Саме ці аспекти потребують подальшого дослідження з метою глибшого розуміння урбанізаційних впливів на сучасне місто та його соціальну тканину.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення декомпозиційного аналізу основних наслідків урбанізації з акцентом на трансформаційні процеси в міських спільнотах. Для досягнення цієї мети поставлено завдання: визначити структурні компоненти урбанізації, охарактеризувати їхній вплив на міське середовище, а також проаналізувати особливості адаптації міських спільнот до нових умов.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сьогодні декомпозиційний аналіз розглядається як один із провідних методологічних інструментів дослідження складних соціальних, економічних та екологічних процесів. Його суть полягає у розчленуванні складних систем на окремі елементи, що дозволяє глибше осмислити роль кожного з них у формуванні загального результату. У сфері урбанізаційних досліджень такий підхід відкриває можливість цілісного вивчення різноспрямованих наслідків, які охоплюють соціальну сферу (зміни демографічної структури, посилення нерівності), економіку (трансформація ринку праці, зміни у секторальній структурі), а також довкілля (забруднення, виснаження природних ресурсів). Такий рівень деталізації є обґрунтованим, з огляду на багатовимірність поняття «урбанізація» та її безпосередній вплив на формування основ сталого розвитку міських громад.

У зв'язку з цим аналіз кожного окремого компонента урбанізаційного процесу сприяє поглибленому розумінню загальної динаміки трансформацій та формуванню більш ефективних управлінських стратегій.

Зазначений підхід має низку беззаперечних переваг. Насамперед, він забезпечує виявлення причинно-наслідкових зв'язків між структурними елементами урбанізації, що особливо актуально в умовах багатовекторної складності сучасного міського середовища. Завдяки декомпозиції можна ідентифікувати ключові чинники впливу, а також проаналізувати взаємодію між ними. Наприклад, стає можливим встановити зв'язок між зростанням

чисельності міського населення та рівнем економічної поляризації, або між змінами в індустріальній зайнятості та станом навколишнього середовища.

Крім того, даний підхід істотно підвищує точність прогнозування, оскільки деталізація структурних складових дозволяє будувати моделі, які враховують специфіку кожного аспекту. Це є ключовим чинником при розробці довгострокових стратегій управління міським розвитком.

Серед інших переваг — гнучкість декомпозиційного підходу, що дає змогу адаптувати його до широкого спектра дослідницьких завдань і масштабів. У практичному плані можуть застосовуватись такі інструменти, як факторний аналіз, структурне моделювання, компонентний аналіз, а також сучасні цифрові технології — зокрема Big Data та геоінформаційні системи (GIS). Це дозволяє застосовувати декомпозиційний підхід як у локальному контексті, так і при аналізі глобальних урбаністичних трендів.

Разом із тим, декомпозиційний аналіз має і певні обмеження. Зокрема, він часто є ресурсоємним як з погляду обсягів необхідних даних, так і з огляду на часові витрати на їх обробку. Якість результатів значною мірою залежить від достовірності вхідних даних та методологічної коректності обраних процедур. Недоліком також може бути надмірна деталізація, що іноді ускладнює загальну інтерпретацію явища в цілісному вигляді.

Окрім технічних аспектів, важливим є також питання інтерпретації результатів: навіть при наявності точних кількісних оцінок, їх зміст може бути складним для нефахівців, що потребує додаткових зусиль для створення доступних візуальних рішень, аналітичних звітів і прикладних рекомендацій.

У межах подальшого дослідження пропонується поглиблено розглянути переваги та недоліки застосування декомпозиційного аналізу для вивчення наслідків урбанізації, зокрема крізь призму таких критеріїв, як комплексність, точність, гнучкість, прогностична здатність, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, інструментальна база, результативність, масштабованість, доступність інтерпретації та відкритість даних. Такий підхід дозволить сформувати матрицю сильних і слабких сторін методології

для подальшого аналізу впливу кожного з компонентів на результати урбанізаційних трансформацій (Табл. 1).

Таблиця 1 . Переваги та недоліки декомпозиційного аналізу

Аспект	Переваги	Недоліки
<i>Комплексність</i>	Дозволяє врахувати багатовимірність явища.	Складність інтеграції даних з різних джерел.
<i>Точність аналізу</i>	Виділяє окремі компоненти для глибшого розуміння впливу.	Ризик втрати загального контексту через надмірну деталізацію.
<i>Гнучкість</i>	Можливість адаптації під різні сфери (соціальну, економічну, екологічну).	Висока залежність від обраної методології та інструментів.
<i>Прогностичний потенціал</i>	Сприяє побудові моделей прогнозу на основі аналізу компонентів.	Результати можуть бути надто теоретичними без врахування динамічних змін у реальному світі.
<i>Причинно-наслідкові зв'язки</i>	Дозволяє виявити залежності між різними факторами.	Складність ідентифікації прихованих зв'язків або чинників, які неможливо виміряти.
<i>Застосування інструментів</i>	Широкий набір інструментів (факторний аналіз, GIS, економетричні моделі).	Необхідність доступу до висококваліфікованих фахівців і складного програмного забезпечення.
<i>Результативність</i>	Висока якість аналізу для прийняття рішень у міському плануванні.	Може бути ресурсозатратним (час, кошти, дані).
<i>Масштабованість</i>	Підходить для аналізу на різних рівнях (локальний, регіональний, глобальний).	Зниження точності при масштабуванні до глобального рівня через різницю в умовах окремих регіонів.
<i>Інтерпретація</i>	Зручність у представленні результатів у вигляді звітів, графіків, діаграм.	Ризик складнощів у сприйнятті результатів для нефахівців.
<i>Використання даних</i>	Ефективне використання великих обсягів даних (Big Data).	Проблеми з якістю, повнотою та актуальністю даних.

Джерело: сформовано автором

З метою глибшого розуміння сутності декомпозиційного аналізу доцільним є поетапне опрацювання його основних характеристик, які у комплексі дозволяють сформулювати повніше уявлення про можливості його застосування у наукових дослідженнях та прикладній діяльності. Наведений аналіз кожного аспекту представлено в табличній формі, що забезпечує логічність та наочність систематизації.

Перш за все, комплексність декомпозиційного аналізу полягає у здатності охоплювати багатовимірні прояви складних явищ. Наприклад, у дослідженні економічних наслідків політичних змін аналіз може охоплювати політичні, економічні, соціальні та екологічні виміри. Такий підхід дозволяє отримати деталізовану картину процесу, проте інтеграція даних із різних джерел може бути складною через відмінності у структурі та якості інформації, що ускладнює досягнення її узгодженості та послідовності.

Другим ключовим критерієм є точність, що досягається шляхом виокремлення окремих компонентів аналізованого явища. Це забезпечує глибоке розуміння ролі кожного чинника у загальній системі. Водночас існує ризик надмірної деталізації, яка здатна «розмити» цілісність сприйняття. Наприклад, при аналізі ефективності державної програми щодо зменшення безробіття надто глибоке занурення в деталізацію — за віком, освітою, регіоном — може ускладнити оцінку загального ефекту програми.

Гнучкість декомпозиційного підходу виражається у можливості адаптації до різних предметних галузей — соціальної, економічної, екологічної, політичної тощо. Водночас результативність значною мірою залежить від правильної побудови методологічної моделі, вибору відповідного інструментарію та методів обробки даних. Помилки на цьому етапі можуть суттєво вплинути на достовірність висновків.

Однією з вагомих переваг декомпозиційного аналізу є прогностичний потенціал — можливість формування моделей, які дозволяють передбачити подальший розвиток процесів на основі виявлених закономірностей. Проте подібні прогнози можуть бути відірваними від динаміки реального середовища, особливо в умовах швидкоплинних змін, що знижує їхню практичну ефективність.

Метод виявлення причинно-наслідкових зв'язків є важливим інструментом для розуміння внутрішньої логіки процесів. Зокрема, при аналізі впливу розвитку транспортної інфраструктури на екологічну ситуацію можна виявити як позитивні, так і негативні ефекти. Утім, складність полягає

у виявленні латентних, важко вимірюваних факторів, які залишаються поза межами дослідження, але можуть мати суттєвий вплив на результат.

Наступним аспектом є інструментарій. Застосування сучасних аналітичних засобів, зокрема факторного аналізу, економетричного моделювання, геоінформаційних систем (GIS) та інструментів Big Data, значно розширює потенціал дослідження. Наприклад, використання GIS дозволяє візуалізувати просторову структуру міського середовища — розміщення зелених зон, щільність забудови, маршрути транспорту тощо. Разом з тим, потреба у висококваліфікованих кадрах і дорогому програмному забезпеченні може бути істотним обмеженням.

Ще однією важливою характеристикою є результативність, тобто здатність аналізу забезпечувати практично значущі, достовірні та точні результати. Це критично важливо для сфер, де потрібне обґрунтоване прийняття рішень — наприклад, у сфері міського планування. Утім, високий рівень результативності часто вимагає значних ресурсів — як тимчасових, так і фінансових.

Масштабованість передбачає можливість застосування декомпозиційного аналізу на різних рівнях — від локального до глобального. Наприклад, у розвинених країнах урбанізаційні проблеми можуть зосереджуватися навколо трафіку й забруднення, у той час як у країнах, що розвиваються, — навколо базової інфраструктури. Разом із тим, при переході до макрорівня зростає складність забезпечення точності та релевантності висновків через контекстуальні відмінності.

Останнім аспектом є інтерпретація результатів. Декомпозиційний аналіз дозволяє створювати докладні звіти, графіки, візуалізації, які полегшують розуміння навіть складних процесів. Проте технічна складність результатів може утруднити їх сприйняття нефахівцями. Для забезпечення доступності таких даних доцільно застосовувати адаптивні формати подачі, зокрема у вигляді прикладних рекомендацій, сценаріїв дій чи інфографіки.

Останнім із розглянутих аспектів декомпозиційного аналізу є використання даних як основи для дослідження складних урбаністичних процесів. Залучення великих масивів інформації (Big Data) є істотною перевагою, оскільки дозволяє досягти високого рівня точності, деталізації та адаптивності результатів. Зокрема, використання даних про транспортні потоки, активність у соціальних мережах, споживчу поведінку або мобільність населення відкриває можливості для прогнозування впливу інфраструктурних змін на рівень міграції, формування нових житлових кластерів та зміну соціальної структури міських просторів.

Водночас, ефективність такого підходу прямо залежить від якості, повноти та актуальності даних. Навіть незначні похибки у вхідній інформації здатні суттєво вплинути на достовірність висновків, а обмеження доступу до релевантних джерел або їх фрагментарність можуть призвести до викривлення загальної аналітичної картини [20].

На глибоке переконання автора, незважаючи на зазначені виклики, декомпозиційний аналіз зберігає позицію одного з найбільш ефективних інструментів дослідження багатовимірних соціально-економічних явищ, зокрема урбанізації. Його застосування дає змогу формувати цілісне бачення трансформацій міських спільнот, що має прикладне значення для формування ефективної державної політики у сферах соціального захисту, зайнятості, просторового планування, екології тощо.

Наприклад, аналіз змін у структурі зайнятості населення внаслідок автоматизації виробництва дозволяє виявити потребу у програмах професійної перепідготовки. Аналогічно, дослідження екологічних наслідків розширення транспортної мережі дає підстави для обґрунтування рішень щодо збереження зелених зон чи регулювання рівня забруднення повітря в містах.

У відповідності до вищезазначеного, доцільним є формалізоване представлення сутності декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації у вигляді аналітичної моделі (Рис. 1), яка відображає взаємозв'язки між

основними елементами, їх впливом на міське середовище та результативністю процесів трансформації.

Рис. 1. Декомпозиційний аналіз наслідків урбанізації

Джерело: сформовано автором

Таким чином, внаслідок узагальнення характеристик декомпозиційного аналізу в межах дослідження урбанізаційних процесів, можемо стверджувати, що цей підхід виступає ефективним інструментом для глибокого розуміння, оцінювання, прогнозування та управління складними соціально-економічними явищами. Його впровадження у сфері урбаністичних досліджень відкриває нові можливості не лише для виявлення наслідків урбанізації, а й для формування практичних рішень, спрямованих на досягнення сталого розвитку міських територій [14].

Отримані результати дозволяють здійснити комплексну оцінку переваг і недоліків декомпозиційного підходу, виокремивши його прикладне значення для аналізу урбанізаційних трансформацій, а також вказати на потенційні методологічні обмеження. У цьому контексті, зазначений метод є доцільним для дослідження урбанізації, оскільки дозволяє структурувати складні процеси шляхом розподілу їх на складові елементи. Такий підхід сприяє виявленню міжсегментних зв'язків між ключовими складовими урбаністичних змін — економічними, соціальними та екологічними.

Крім того, декомпозиційний аналіз має високу адаптивність до особливостей конкретних територій, дозволяючи враховувати специфіку розвитку кожного окремого міста або регіону. Він також створює підґрунтя для прогнозного моделювання, полегшуючи ідентифікацію потенційних сценаріїв майбутнього розвитку та формування відповідних стратегічних рішень. Зрештою, декомпозиція дає змогу виявити пріоритетні проблеми та сконцентрувати ресурсні зусилля на їх подоланні.

З метою подальшого розкриття потенціалу декомпозиційного аналізу урбанізаційних змін, доцільно розпочати з аналізу соціального виміру урбанізації. До цього напряму належать такі показники, як трансформація демографічної структури (зростання чисельності міського населення, внутрішня міграція), соціальна мобільність, рівень соціальної нерівності, стан доступу до базових послуг (освіта, охорона здоров'я, житло), зміни у сфері культури, способу життя та ідентичності міських мешканців [23].

Узагальнюючи зазначене, можна зробити висновок, що соціальні аспекти є одним із центральних об'єктів декомпозиційного аналізу в контексті урбанізації, оскільки саме вони безпосередньо впливають на структуру, функціонування та адаптивність міських спільнот. Такий аналіз дозволяє не лише виокремити ключові соціальні явища, а й глибше осмислити їхню роль у формуванні соціального ландшафту урбанізованого простору.

Одним із провідних соціальних аспектів є зміна демографічної структури населення. Декомпозиційний підхід дозволяє ґрунтовно дослідити міграційні процеси, що супроводжують урбанізацію. Зокрема, він дає змогу оцінити обсяги, напрями та чинники переміщення населення з сільських територій до міст, а також виявити наслідки цього явища — зокрема, старіння населення в сільській місцевості чи зростання навантаження на міську інфраструктуру.

Зміна вікової структури є ще одним суттєвим наслідком урбанізації, що супроводжується концентрацією молодого працездатного населення у великих містах. Це, у свою чергу, трансформує ринок праці та систему соціальних послуг. Також, зростання чисельності міського населення створює додаткове навантаження на інфраструктурні системи — транспорт, медицину, освіту — і вимагає оперативного реагування на зростаючі потреби мешканців [23; 3].

Водночас урбанізація сприяє посиленню соціальної мобільності, створюючи нові можливості для самореалізації, кар'єрного зростання та доступу до ресурсів. Однак, паралельно з цим, спостерігається поглиблення соціальної нерівності. Різні групи населення, залежно від рівня доходів, освіти чи соціального статусу, мають неоднакові можливості щодо доступу до житла, послуг охорони здоров'я, освіти та транспорту. Це формує просторове та функціональне розшарування міського простору, у якому співіснують як забезпечені квартали, так і соціально маргіналізовані райони з низькою якістю життя.

З іншого боку, міське середовище відкриває доступ до ширшого спектра освітніх та професійних можливостей. Зокрема, зростає частка робочих місць у сфері послуг, цифрових технологій, креативних індустрій, тоді як традиційні професії поступово витісняються. Це вимагає переосмислення освітніх програм та інструментів державної політики щодо професійної адаптації. Аналіз зазначених трансформацій дозволяє оцінити, наскільки міська інфраструктура сприяє вирівнюванню стартових можливостей для різних соціальних груп.

Ще одним важливим наслідком урбанізації, що також підлягає аналізу за допомогою декомпозиційного підходу, є процеси культурної інтеграції та соціальної згуртованості. Вони виникають внаслідок міграційних потоків представників різних культурних, релігійних та світоглядних груп і формують мультикультурне середовище міських спільнот. Водночас швидкі темпи урбанізації можуть призводити до соціального відчуження окремих категорій населення, таких як мігранти, безробітні або мешканці неформальних поселень.

Крім того, урбанізація суттєво трансформує повсякденні практики та стиль життя мешканців міста, змінюючи їхні пріоритети, звички та форми взаємодії. Зокрема, впровадження цифрових технологій у міське середовище стимулює виникнення нових соціальних мереж та форм комунікації, а розвиток культурних інституцій — театрів, музеїв, галерей і виставкових залів — сприяє підвищенню рівня культурної обізнаності та збереженню інтелектуальної спадщини. Водночас інтенсивний темп міського життя може створювати додаткові стресові чинники, що негативно впливають на психічне здоров'я населення.

Отже, пропонуємо систематизувати наведені результати у вигляді узагальнюючої таблиці (табл. 2), що відобразить основні соціокультурні наслідки урбанізації та їхній вплив на міські спільноти.

Таблиця 2. Основні результати декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації в межах соціального аспекту

Соціальний аспект	Основні результати	Приклади
Демографічні зміни	Міграція з сільських до міських територій;	Відтік молоді до міст і старіння сільського населення.
	Зростання чисельності міського населення.	Концентрація населення у мегаполісах.
Соціальна нерівність	Розширення суспільства за рівнем доходів і доступом до послуг.	Елітні житлові комплекси поруч із перенаселеними нетрями у великих містах.
	Поява маргіналізованих груп населення.	Безпритульні у мегаполісах через високу вартість життя.
Інтеграція спільнот	Зменшення соціальної згуртованості.	Ослаблення традиційних соціальних зв'язків через індивідуалізацію у великих містах.
	Напруження у мультикультурних спільнотах.	Соціальні конфлікти через міграційні потоки (наприклад, інтеграція мігрантів у Європі).
Освіта та праця	Поява нових можливостей для працевлаштування, але й підвищення вимог до кваліфікації.	Зростання попиту на фахівців у сфері ІТ у міських центрах.
	Нерівний доступ до якісної освіти у різних районах.	Освітні прогалини між центром міста і його околицями.

Джерело: сформовано автором

Підсумовуючи розглянутий блок дослідження соціальних аспектів декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації в умовах трансформації міських спільнот, слід зазначити, що соціальні складові мають багатовимірний і комплексний характер. Цей підхід дає можливість глибше зрозуміти вплив урбанізації на різні групи населення, а також виявити ключові виклики для забезпечення сталого розвитку міських громад. Отримані результати слугують фундаментом для розробки соціально орієнтованих політик, спрямованих на пом'якшення негативних наслідків урбанізаційних процесів та гарантування рівних прав і можливостей для всіх мешканців [22].

Наступним етапом у дослідженні наслідків урбанізації в контексті трансформації міських спільнот є аналіз економічних аспектів, які включають зміни в структурі зайнятості (перехід від аграрного до

промислового та сервісного секторів), розподіл доходів між соціальними групами та галузями, а також вплив урбанізації на розвиток бізнес-інфраструктури, ринку нерухомості і транспортних систем.

Особливу увагу варто приділити трансформації ринку праці як одному з ключових економічних ефектів урбанізації. Зміни, що відбуваються, полягають у переміщенні робочої сили з аграрного сектору у сфери промисловості, будівництва та послуг. У міських центрах спостерігається зростаючий попит на кваліфікованих спеціалістів у галузях фінансів, інформаційних технологій, охорони здоров'я та освіти [5].

Водночас урбанізація може сприяти загостренню економічної нерівності. Високі темпи розвитку міських економік формують значний розрив у рівні доходів між працівниками високотехнологічних секторів і тими, хто зайнятий у традиційних галузях. Міста часто стають осередками фінансових центрів із зосередженням великих корпорацій, що супроводжується просторовою сегрегацією населення за доходами, утворюючи соціально та економічно неоднорідні райони. Це створює передумови для соціальних напружень і перешкоджає сталому розвитку [22].

З іншого боку, урбанізація стимулює зміни у виробничих процесах і їх структурі. Міські середовища сприяють розширенню промислового виробництва, створюючи умови для інновацій, модернізації та підвищення продуктивності. Крім того, зростає попит на нові товари і послуги, що відображається на споживчих пріоритетах міського населення. Автором дослідження встановлено, що жителі міст витрачають значно більше коштів на послуги, технології, освіту та розваги у порівнянні з сільськими мешканцями. Зростання попиту охоплює також транспорт, енергетику, водопостачання і житлову інфраструктуру, що одночасно відкриває нові інвестиційні можливості та ставить виклики перед міськими адміністраціями [20].

Таким чином, великі міста виступають центрами концентрації капіталу, інноваційних підприємств і фінансової діяльності, що робить їх

привабливими для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Урбанізація сприяє формуванню сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності, зокрема створення технопарків. Аналіз цих тенденцій є важливим для оцінки їх внеску у довгострокове економічне зростання міських територій. У зв'язку з цим, активізація фінансових та банківських послуг у міських просторах виступає одним із показників економічного розвитку.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо подати результати декомпозиційного аналізу економічних наслідків урбанізації у вигляді узагальнюючої таблиці (табл.), що дозволить наочно представити ключові тенденції та виклики.

Таблиця 3. Основні результати декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації в межах економічного аспекту

Економічний аспект	Основні результати	Приклади
Трансформація ринку праці	Перехід від аграрного до промислового та сервісного секторів.	Падіння зайнятості у сільському господарстві та зростання попиту на роботу у сфері послуг у містах.
	Зростання неформального сектору.	Ринок праці в містах Африки чи Південної Азії, де домінує неформальна зайнятість.
Нерівність у доходах	Зростання розриву між багатими та бідними.	Поява «глобальних міст», таких як Лондон чи Токіо, із високою концентрацією матеріальних благ.
Інвестиції та інновації	Притягнення інвестицій до великих міст.	Формування інноваційних кластерів, наприклад, Кремнієва долина.
	Підвищення витрат на розвиток інфраструктури.	Масштабні будівельні проєкти у мегаполісах (розвиток метро, мостів).
Енергоспоживання	Збільшення попиту на електроенергію та ресурси.	Перенавантаження електромереж у густонаселених районах.

Джерело: сформовано автором

Отже, економічні аспекти декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації дають змогу глибше усвідомити вплив урбанізаційних процесів на структуру зайнятості, розподіл доходів, споживчі патерни та інвестиційну активність. Цей підхід виступає важливим інструментом для формування ефективної економічної політики, спрямованої на мінімізацію негативних

ефектів урбанізації та підтримку сталого економічного розвитку міських територій.

Продовжуючи реалізацію декомпозиційного аналізу, варто звернути увагу на екологічний аспект, що охоплює проблематику деградації природного середовища, пов'язану з урбанізацією: руйнуванням природних ландшафтів через забудову, забрудненням повітря, води та ґрунтів, виснаженням ресурсів, а також змінами клімату і міського мікроклімату, зокрема розвитком концепцій «зелених міст» та заходів адаптації до екологічних викликів [17].

На нашу думку, екологічні наслідки урбанізації мають багатогранний характер і суттєво впливають як на стан природного середовища, так і на якість життя мешканців міст. Одним із ключових викликів є забруднення атмосферного повітря, яке зумовлене інтенсивним транспортним рухом, викидами промислових підприємств та значним споживанням енергетичних ресурсів. Це призводить до накопичення шкідливих речовин у повітрі, що негативно позначається на екологічній ситуації та здоров'ї населення, викликаючи респіраторні захворювання.

Ще однією значущою проблемою є забруднення водних ресурсів. Урбанізація збільшує обсяги побутових і промислових стоків, які часто потрапляють у водні об'єкти без належної очистки, що погіршує якість питної води, шкодить водним екосистемам і може стати причиною екологічних катастроф.

Паралельно з цим, міські території стикаються зі зростанням кількості твердих відходів. Звалища, як джерела токсичного забруднення ґрунту, води і повітря, є серйозною екологічною проблемою. Більшість міст не має розвинених систем переробки сміття, що ускладнює утилізацію. Крім того, розширення міських територій часто призводить до втрати природних екосистем, фрагментації середовищ існування і зменшення біорізноманіття [8, 10, 1].

Важливо відзначити і значне навантаження на довкілля через підвищене енергоспоживання в урбанізованих зонах, пов'язане з транспортом, освітленням, системами кондиціонування та іншими потребами. Це сприяє збільшенню викидів парникових газів і прискорює процес глобального потепління.

Таким чином, подолання екологічних викликів урбанізації вимагає комплексного підходу, що включає впровадження сталих технологій, ефективне управління відходами, збереження природних територій і формування екологічно відповідальної політики [7].

Підсумовуючи викладене, пропонуємо представити основні результати дослідження екологічного аспекту декомпозиційного аналізу у вигляді таблиці 4.

Таблиця 4. Основні результати декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації в межах екологічного аспекту

Екологічний аспект	Основні результати	Приклади
Забруднення повітря	Зростання концентрації шкідливих речовин у повітрі.	Смог у містах Китаю чи Індії через інтенсивний трафік і промисловість.
	Вплив на здоров'я людей та екосистеми.	Збільшення кількості хвороб дихальної системи у великих промислових містах.
Використання земель	Знищення природних територій.	Розвиток житлових районів на місці лісів або сільськогосподарських угідь.
	Фрагментація екосистем.	Втрата природних середовищ для тварин у межах міських агломерацій.
Водні ресурси	Забруднення річок і озер через промислові й побутові стоки.	Забруднення Гангу через недостатнє очищення стоків.
	Перевищення споживання води над природними ресурсами.	Зниження рівня підземних вод у містах, як-от Мехіко чи Каїр.
Генерація відходів	Зростання кількості твердих і небезпечних відходів.	Пластикові відходи на звалищах або в океанах через діяльність міст.
	Нестача інфраструктури для переробки.	Невикористані можливості для вторинної переробки у містах, наприклад, в країнах, що розвиваються.
Зниження біорізноманіття	Втрата видів через урбанізацію.	Зникнення середовищ існування для птахів та дрібних ссавців у густонаселених районах.

Джерело: сформовано автором

Отже, екологічний аспект декомпозиційного аналізу наслідків урбанізації дозволяє детально вивчити вплив урбаністичних процесів на природне середовище. Завдяки цьому підходу можливо ідентифікувати ключові екологічні виклики, що вимагають уваги, та сформувати комплекс заходів для зменшення негативних впливів, зокрема шляхом впровадження інноваційних екотехнологій, посилення контролю за забрудненнями і розвитку зеленої інфраструктури. Це забезпечує підтримку сталого розвитку міських територій.

Результати проведеного аналізу свідчать про багатогранний і глибокий вплив урбанізації на суспільство та довкілля. Соціальні чинники демонструють збільшення чисельності міського населення, що супроводжується появою нерівності у доступі до базових послуг, маргіналізацією певних соціальних груп і загостренням міжспільнотних відносин. Урбанізаційні процеси трансформують демографічну структуру, стимулюють внутрішню міграцію та впливають на соціальну інтеграцію, водночас відкриваючи нові можливості для освіти та професійного зростання.

Економічна складова відображає значний потенціал для підвищення продуктивності й інновацій у міських центрах, проте водночас виявляє ризики посилення соціальної нерівності. Урбанізація формує нові ринки праці, збільшує інвестиційну активність, але одночасно спричиняє зростання розриву між заможними і менш забезпеченими верствами населення, а також породжує високі витрати на підтримку та розвиток міської інфраструктури. Перенасичення ресурсів у містах ставить додаткові економічні виклики, зокрема в частині оновлення енергетичних систем та транспортної мережі.

З екологічної точки зору, урбанізація призводить до забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів і ґрунтів, скорочення біорізноманіття, фрагментації природних екосистем і збільшення обсягів відходів. Зростаючий тиск на природні ресурси сприяє кліматичним змінам, погіршенню екологічної ситуації і загрозам для екосистем. Водночас

розвиток «зелених» технологій та впровадження принципів сталого міського планування створюють можливості для пом'якшення цих негативних впливів [10].

Узагальнюючи, урбанізація виступає потужним драйвером соціальних, економічних і екологічних трансформацій, що породжують як виклики, так і можливості. Відповідне управління цими процесами потребує комплексного підходу, який враховує баланс між розвитком інфраструктури, підвищенням якості життя населення та збереженням природного середовища. Ефективні політичні стратегії повинні базуватися на міждисциплінарному аналізі й ураховувати особливості кожного із зазначених аспектів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Підсумовуючи результати декомпозиційного аналізу, слід відзначити, що проблеми і обмеження цього методу вказують на необхідність обережного і системного підходу до його застосування. Для підвищення ефективності важливо враховувати взаємозв'язки між компонентами урбанізаційних процесів, вдосконалювати методи збору даних та уникати надмірної деталізації, що може призводити до викривлення загальної картини. Це сприятиме формуванню більш збалансованих і дієвих рішень з управління наслідками урбанізації.

Не менш важливо, що декомпозиційний аналіз виступає ефективним інструментом для комплексного дослідження наслідків урбанізації, особливо в умовах динамічних трансформацій міських спільнот. Цей підхід допомагає ідентифікувати ключові виклики та можливості, що сприяє розробці більш ефективних стратегій управління розвитком міст.

Застосування даного методу дає змогу виявити як прямі, так і непрямі чинники, що впливають на розвиток міських територій. Це дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих стратегій, але й визначити потенційні ризики, пов'язані з швидкими змінами в соціальній, економічній чи інфраструктурній сферах. Крім того, декомпозиційний аналіз полегшує порівняння різних аспектів урбанізації на різних етапах її розвитку, що сприяє точнішому

прогнозуванню майбутніх тенденцій і формуванню адаптивних та сталих стратегій управління [6].

Завдяки цьому методу можливо також оцінити вплив урбанізації на навколишнє середовище, визначаючи, які зміни в міських умовах сприяють або перешкоджають реалізації екологічних та сталих практик. Таким чином, декомпозиційний аналіз є потужним інструментом для всебічної оцінки урбанізаційних процесів та підтримки прийняття обґрунтованих рішень щодо сталого розвитку міських територій.

Література

1. Cecilia Tacoli, Gordon McGranahan and David Satterthwaite. (2015) Urbanisation, rural-urban migration and urban poverty. IIED Working Paper. IIED, London. URL: <http://pubs.iied.org/10725IIED>.
2. Dronova O.L., Lys Ya.S. Management of Urban Agglomerations: European Experience for Reforms in Ukraine. *Ukrainian geographical journal*. 2016, 1, 47-52.
3. OECD Green Cities Programme. URL: <http://www.oecd.org/regional/greening-cities-regions/46811501.pdf>
4. Ostárek, M., (2021) “Environmental urbanism and sustainable cities” *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 900(1).
5. Pandey, B., Reba, M., Joshi, P.K., Seto, K.C., (2020) “Urbanization and food consumption in India”, *Scientific Reports* 10(1).
6. Бакуліна, Г. Ю. (2018) “Урбанізація як тенденція розвитку суспільства: міжнародний аспект”, *Економіка і суспільство*. (18), С. 22-27.
7. Берданова О. (2008) Стратегічне планування : навч. посіб. / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. Львів: ЗУКЦ, 138 с.
8. Буряченко, А. Є. Урбанізація в контексті фінансового, демографічного та соціального розвитку. *Вчені записки: зб. наук. пр. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»*. Київ: КНЕУ, 2013. Вип. 15. С. 84–95.

9. Валевський О. Л. Концептуальні засади впровадження державної політики в умовах трансформації українського суспільства: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01. Київ, 2010. 36 с.

10. Васильєва О. І. (2010) Трансформація регіонального управління в умовах реформування владних відносин в Україні: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Київ, 38 с.

11. Гукалова І. В. (2018) Якість життя як цільовий імператив концепцій міського розвитку: висновки для України. *Суспільно-географічні дослідження*, 1. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2018-1-30-38.pdf>

12. Гукалова І.В., Омельченко Н.В. (2015) Категорія «урбанізація» у понятійній площині соціальної географії та інших наук. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Географічні та геологічні науки*. Т. 20. Вип. 2(25). 190 с

13. Запровадження стратегічного планування в Україні : зб. док. і матеріалів. Київ : Центр дослідж. адм. реформи НАДУ, 2004. 437 с.

14. Заставецький Т.Б. (2005) Система міських поселень агропромислового регіону в умовах трансформації суспільства: монографія. Тернопіль. 180 с.

15. Коваленко А. О. (2017) Урбанізація і стратегічне планування сталого розвитку міст. *Економічний вісник*, №4. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/4/EV20174_067-077.pdf

16. Коваленко А. О. Урбанізація та сталий розвиток: можливості стратегічного планування. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика: Третя міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 22–23 листопада 2017 р.): Зб. наук. пр. Вип. III. Ч. 2 / МОН України, КНУБА. К., 2017. С. 105–108.

17. Гаєвський Б. А., Ребкало В. А. Культура державного управління: організаційний аспект: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 1998. 144 с

18. Омельченко Н. В. (2014) Вивчення феномена урбанізації в сучасних соціально-географічних дослідженнях. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки*. Херсон, № 1. С. 59—62.

19. Сергієнко Л. В. Розвиток понятійного апарату державного управління безпекою урбанізованих територій. *Право та державне управління* 2021 р., № 2. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/48.pdf

20. Сергієнко Л.В., Войціцька К.М. Сутність, особливості та стадії розвитку урбанізації. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 4. С. 207—213.

21. Токовенко В. Шляхи оптимізації взаємодії законодавчої і виконавчої гілок влади в контексті трансформації моделі правління в Україні. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. Київ: Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України, 2003.

22. Толкованов В.В. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні. Київ: Крамар, 2011. 199 с.

23. Україна: огляд процесів урбанізації. *Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Світовий банк*. К., 2015. 218 с

References

1. Tacoli, C. McGranahan, G. and Satterthwaite, D. (2015), Urbanisation, rural-urban migration and urban poverty, IIED Working Paper. IIED, London, available at: <http://pubs.iied.org/10725IIED> (Accessed 05 Feb 2026).

2. Dronova, O.L. and Lys, Ya.S. (2016), “Management of Urban Agglomerations: European Experience for Reforms in Ukraine”, *Ukrainian geographical journal*, vol. 1, pp. 47-52.

3. OECD (2026), “Green Cities Programme”, available at: <http://www.oecd.org/regional/greening-cities-regions/46811501.pdf> (Accessed 05 Feb 2026).

4. Ostárek, M., (2021) “Environmental urbanism and sustainable cities”, *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, vol. 900(1).
5. Pandey, B., Reba, M., Joshi, P.K. and Seto, K.C., (2020), “Urbanization and food consumption in India”, *Scientific Reports*, vol. 10(1).
6. Bakulina, G. Yu. (2018), “Urbanization as a trend in social development: international aspect”, *Economy and Society*, vol. (18), pp. 22–27.
7. Berdanova, O. Vakulenko, V. and Tertychka, V. (2008), *Stratehichne planuvannia* [Strategic Planning], ZUKTS, Lviv, Ukraine.
8. Buryachenko, A. E. (2013), “Urbanization in the context of financial, demographic, and social development”, *Scientific notes: collection of scientific works Vadym Hetman Kyiv National Economic University*, vol. 15, pp. 84–95.
9. Valevsky, O. L. (2010), “Conceptual foundations for the implementation of public policy in the context of the transformation of Ukrainian society”, abstract of doctoral dissertation in public administration, Kyiv, Ukraine.
10. Vasilyeva, O. I. (2010), “Transformation of regional governance in the context of reforming power relations in Ukraine”, abstract of doctoral dissertation in public administration, Kyiv, Ukraine.
11. Gukalova, I. V. (2018), “Quality of life as a target imperative of urban development concepts: conclusions for Ukraine”, *Social and geographical research*, vol. 1, available at: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2018-1-30-38.pdf> (Accessed 05 Feb 2026).
12. Gukalova, I.V. and Omelchenko, N.V. (2015), “The category of “urbanization” in the conceptual plane of social geography and other sciences”, *Bulletin of Odessa National University. Series: Geographical and Geological Sciences*, Vol. 20, no. 2(25).
13. Center for Administrative Reform Research (2004), *Zaprovadzhennia stratehichnoho planuvannia v Ukraini* [Introduction of Strategic Planning in Ukraine: Collection of Documents and Materials], Center for Administrative Reform Research, National Academy of Public Administration, Kyiv, Ukraine.

14. Zastavetskyi, T.B. (2005), *Systema mis'kykh poselen' ahropromyslovoho rehionu v umovakh transformatsii suspil'stva* [The system of urban settlements in an agro-industrial region in the context of social transformation], Ternopil, Ukraine.

15. Kovalenko, A. O. (2017), “Urbanization and strategic planning for sustainable urban development. Economic Herald”, vol. 4, available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/4/EV20174_067-077.pdf (Accessed 05 Feb 2026).

16. Kovalenko, A. O. (2017), “Urbanization and sustainable development: opportunities for strategic planning”, *Rehional'na polityka: istoriia, polityko-pravovi zasady, arkhitektura, urbanistyka: Tretia mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 22–23 lystopada 2017 r.)* [Regional policy: history, political and legal foundations, architecture, urban studies: Third International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 22–23, 2017)], Collection of scientific works, vol. III, no. 2, Ministry of Education and Science of Ukraine, KNUBA. Kyiv, Ukraine, pp. 105–108.

17. Gaevsky, B. A. and Rebkalo, V. A. (1998), *Kul'tura derzhavnoho upravlinnia: orhanizatsijnyj aspekt* [Culture of Public Administration: Organizational Aspect], UADU Publishing House, Kyiv, Ukraine.

18. Omelchenko, N. V. (2014), “Studying the phenomenon of urbanization in contemporary socio-geographical research”, Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Geographical Sciences, vol. 1, pp. 59–62.

19. Sergienko, L.V. (2021), “Development of the conceptual framework of state management of urban security”, Law and Public Administration, vol. 2, available at: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/48.pdf (Accessed 05 Feb 2026).

20. Sergienko, L. V. and Voitsitska, K. M. (2019), “The essence, features, and stages of urbanization development”, Economics, Management, and Administration, vol. 4, pp. 207–213.

21. Tokovenko, V. (2003), “Ways to optimize interaction between the legislative and executive branches of government in the context of transforming

the model of governance in Ukraine”, *Suchasna ukrains'ka polityka. Polityky i politolohy pro nei* [Contemporary Ukrainian politics. Politicians and political scientists on the subject], Institute of Political and Ethnic Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

22. Tolkanov, V.V. (2011), *Posibnyk z pytan' partysypatyvnoi demokratii (demokratii uchasti) na mistsevomu rivni* [Handbook on participatory democracy at the local level], Kramar, Kyiv, Ukraine.

23. World Bank (2015), *Ukraina: ohliad protsesiv urbanizatsii* [Ukraine: An Overview of Urbanization Processes], International Bank for Reconstruction and Development; Kyiv, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 14.02.26

Прорецензовано / Revised: 17.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.26